

A szociális testvérek az illegalitás éveiben

A szépen kibontakozott munka a történelmi fordulók áldozata lett. Az intézmények, mozgalmak eltűntek az idő sodró erejében. A kommunizmus törvényes erővel tiporta el a legnagyobb értéket, a kereszténység lényegét, a szeretetet. A Társaság karizmájából a legfontosabb, ami a Megszentelő Szeretet Küldetéséből a „vérrel és verejtékkel való megkeresztelkedés” után is megmaradt, az a *szeretet hűsége*, amelyből fogadalom is született, hogy minden testvér templom legyen, amelyben a Szeretet Lelke lakozik.

Ikrich Erzsébet Augusztia testvér, a Szociális Testvérek Társasága Romániai Kerületének alapítója és előljárója, intuitív lélekkel megérezte a közelgő súlyos történelmi változásokat, és 1949-ben, az utolsó közös lelkigyakorlaton a testvéreket telítődésre, indulási lendületére, felelősségteljes, mély lelkületre biztatta, valamint arra, hogy tudjanak bátran szembenézni a táborhegyi órákkal ugyanúgy, mint a getszemáni gyötrelmekkel.¹

Az új keretek között a testvérekre jellemzővé vált a belső átadottság érintetlensége; keretnélküliségben is hűség mindhalálig; a testvéri szeretet ígéretének egymás iránti felelősségteljes átélése, a szolgálat szellemében; szétszórtságban is az Esméhez való ragaszkodás; Augusztia testvérrel és a testvérekkel hálában, tiszteletben való szeretetteljes egység.

Kolozsváron a Kerület Központi épületét, amelynek egyik emeletén szülészeti működtött, 1948. októberében államosították.² A testvéreket a telek első részében álló kisebb épületbe költöztették.

Márton Áron püspök úr letartóztatása előtt néhány nappal, 1949. június 14-én este 11 órakor a testvérotthonban lakó 35 testvért Kolozsvár Város hatósága kilakoltatta, és autóbusszal Bács községbe szállította, ahol két kis szobába zsúfolta őket más közösségek

¹ Vö. Ormai Ilona Heléna testvér: *A Szociális Testvérek Társaságának Krónikája*, Nagyvárad, 1984, kézirat, 178.

² Érseki levéltár, Gyulafehérvár, 2180/14., 1948.11. 26.

tagjaival együtt. Minden szükséges ingóságuk a testvérrotthonban maradt. A testvérek Bács községben kapták meg írásban a Románia területén működő összes római katolikus szerzetesrend működésének betiltásáról szóló 810/1949. számú minisztertanácsi rendeletet, amely a *Hivatalos Közlöny* 51. számában 1949. augusztus 1-jén jelentet meg.³ A betiltásról szóló rendelkezés tudomásvételét minden testvérnek írásban kellett a Kultuszminiszterhez felterjesztenie,⁴ amely úgy intézkedett, hogy a szerzetesnőknek vagy be kellett lépniük a számukra kijelölt három zárda egyikébe, ahol a kommunisták által kinevezett előjárók alatt kellett élniük; vagy jelentkezniük kellett iskolai munkára – ezt egyetlen testvér sem választotta, tudva, hogy egy kommunista hatalom alatt álló iskolában a tanítás számukra egyet jelentene az egyházzal való mindennemű kapcsolat feladásával és azzal, hogy ateistának vallják magukat. A harmadik felajánlott lehetőség a családhoz való visszatérés volt. Így oldotta meg a kormányzat a szerzetesek „elhelyezkedésének” problémáját. Az állam szempontjából ez nagyon praktikus megoldás volt. Senki sem panaszkodhatott, hogy mindennemű támogatás vagy lakás nélkül maradt volna. Ellenkezőleg, a drasztikus elhurcolás tapasztalatai után még azt is elvárták a szerzetesektől, hogy megköszönjék a számukra adott választási lehetőséget.⁵

A működés betiltása után Augusztia testvér nagy gondja testvérei és önmaga hajléktalansága. Miután a Kerület Központi házának, az „üvegpalotának” ajtaja bezárult, a Gondviselő Jóság a szívek ajtaját nyitotta meg számukra.⁶ A testvérek szétszóródtak, munkalehetőségeket kerestek, majd akik csak tehették, kis közösségeket alkotva és az egyedül élőket is bevonva, a Társaság előjáróival szoros kapcsolatot tartva, folytatták fogadalmakkal elkötelezett életüket. Isten kegyelméből egyetlen testvér sem lett hűtlen hivatásához, és a lehetőségek szerint valamennyien arra törekedtek, hogy az egyház és a társadalom szolgálatában továbbra is megvalósítsák a Társaság karizmáját. Munkájuk kibontakozását az egyházi vezetők bátorítása segítette.

³ 810/1949. számú Minisztertanácsi Rendelet, 1949. 07. 29. = *Buletin Oficial* Nr.51/1949. 08. 01.

⁴ Vö. Ormai Ilona Heléna testvér: *A Szociális Testvérek Társaságának Krónikája*, Nagyvárad, 1984, kézirat, 179.

⁵ Vö. Fenyvesi Mária Judit testvér: *A szerzetesi közösségek felszámolásának folyamata a Kommunista Romániában*, Buffalo, 1965. április 8., kézirat, 9.

⁶ Vö. Szim Lídia testvér: *Augusztia testvér életrajza*, kézirat.

A testvérek közül már a szétszórás előtt is többen plébániákon, egyházközségekben dolgoztak mint egyházközségi nővérek, szociális gondozók, hitoktatók, kántorok, templomgondozó sekrestyések stb. Így Kolozsváron kívül Bukarestben, Brassóban, Nagyszebenben, Marosvásárhelyen, Temesváron, Aradon, Nagyváradon, Gyulafehérváron, később Szamosújváron, Pankotán, Csíkszentgyörgyön, Csíkszentdomokoson működtek. Többen közülük, miután gyermekgondozói, védőnői és szülésznői tanfolyamokat végeztek, egészségügyi intézményekben, mások családoknál háztartásban, gyárakban, vagy más állami vállalatoknál helyezkedtek el.⁷

Az Isten és a szellemi értékek elleni hadjárat csak olyan személyek révén volt némiképp ellensúlyozható, akiknek élete visszfényre a Szellem és az Abszolút Létező valóságának. Jobban mint valaha, a kommunizmus anyagiasságba merített világában szükség volt mély lelkiéletet élő személyekre. Azok a testvérek, akik felfigyeltek erre a tragikus helyzetből adódó üzenetre, egyre inkább tudatára ébredtek különleges hivatásuknak, és elszakadva a mindennapi létharc problémáitól, a lélek világának valóságában éltek. Megértve, hogy az ún. „kulturális forradalom” a legmagasabb értékeket veszélyezteti, megfeledkeztek saját személyes szenvedéseikről és áldozatul ajánlották fel magukat a Jó győzelméért.⁸

A Társaság osztozott a szenvedő és hallgató egyház sorsában. Többen a testvérek közül megértették, hogy a legnagyobb szolgálat, amit az emberiségnek tehetnek, nem az ő tevékenységük mint olyan, még ha annyira őszinte jó szándékból sarjadt is. Felfogták a maga valóságában, hogy az igazi szeretet csak áldozat, önfeláldozás és a teljes önátadás által érhető el.⁹ A pápai nunciushoz az országból való kiutasítása után a testvérek hősiességgel vállalták az összekötő szerepet az egyház, a papság és Róma között. Vitézhözöttük a leveleket. Először Reisner Friderika Hildegárd, Fenyvesi Mária Judit és Dewald Krisztin testvérek buktak le. Azután következtek a többiek is.

A testvérek ellen három csoportban indítottak bűnvádi eljárást: az első csoport közreműködött az egyházmegyék és a Szentszék közötti kapcsolat fenntartásában, e

⁷ Vö. uo.

⁸ Vö. Fenyvesi Mária Judit testvér: *A szerzetesi közösségek felszámolásának folyamata a kommunista Romániában*, Buffalo, 1965. április 8., kézirat, 17.

⁹ Vö. uo. 18.

„büntett” miatt hazaárulás vádjával ítélték el őket. A második csoport a békepapi mozgalommal szembeni ellenállás megszervezése, míg a harmadik csoport a betiltott szerzetesközösségi élet folytatásában való részvétel miatt került fogságba.

Ebben a nehéz időben 15 testvér és 3 munkatárs hitéért és az egyházhoz való hűségéért járta meg a földi börtön-poklot, 2–20 évi fegyházra ítélve. Nagyobb részük az ítéletet letöltötte, másokat az 1964. évi általános amnesztia mentett fel. Raboskodásuk összesen 113 évet és 5 hónapot tett ki.

Börtönévek a küldetésért

A Társaságból tehát, mint említettük, *Reisner Friderika Hildegárd* testvér volt az, akit elsőként tartóztattak le 1951. április 23-án, és hazaárulás vádjával 18 évi börtönbüntetésre ítélték.

Letartóztatása után öt évvel, 1955 Úrnapján Szim Irén Lídia testvér perében Hildegárd testvért tanúként idézte meg a Nagyváradi Katonai Törvényszék. Durva bakancsban, harisnya nélkül, lila lábszárral, de ragyogó szemekkel, vidáman intett a vádlottak padja felé. Őr kísérte. Az elnök nevéen szólította: „Reisner, mondd utánam: esküszöm”... Hildegárd testvér így felelt: „Idehallgasson, Uram, értsük meg egymást kezdettől, *nem esküszöm*, és nem mondok maguknak semmit.” „Miért?” – kérdezte a meglepett bíró. „Azért, mert tárgyalásomon, amelyen engem elítéltek, mindent, amit mondtam, meghamisítottak, és az egyház ellen fordítottak.” „Hány évre van elítélve? – hangzott a kérdés. „18 évre”, felelte a tanú. „Hát ezért a magatartásért még kap most 2 évet.” „Elfér ez is a többi mellett. Jó napot kívánok!” – és a kijárat felé tartva, búcsút intett társainak. Büntetésből 11 hónapig magánzárkában tartották a „Szekuritátén,” és egyetlen egyszer sem vitték kihallgatásra.

Dr. Szőke Pálma budapesti szociális testvér 1975 nyarán Kolozsvárott magnófelvételt készített Hildegárd testvérral börtönélményeiről. Ebből adunk közre egy kis ízelítőt:

Pálma testvér: Emlékszel, hogy mit mondtál nekem Váradon ablakmosás közben az állandóan növekvő boldogságról? Vajon ott is el tudtad mondani?

Hildegárd testvér: Nem. Az emberben olyan elsötétülések voltak, hogy már adni sem tudott másoknak. Pedig, hogy várták! De nem volt mit adnod! Ehhez járult a teljes

lelki és fizikai tehetetlenség. Az a borzasztó, hogy a szemed mindig ugyanazt látja, semmi mást, csak az egyenruhák csíkjait. Aztán a szagok. Mindig ugyanaz a szag, nincs variáció. A füled se hall mást éveken át, mint rabtestvéreid történeteit. Te magad is csak ismétled magadat. Ha valaki elmesélt valamit, a válasz gyakran ez volt: Ezt már a múlt héten mondtad utoljára. Újdonságot csak az jelentett, ha új rab érkezett. De ez ritkán történt.

Váradon az volt a jó, hogy egy ideig együtt voltunk Lídiával. Persze harmincan egy szobában. Egymás mellett voltak az ágyak, és volt úgy, hogy hárman is feküdtünk egy ágyban. Csíkszeredában nem volt elég a csajka sem, mert megduplázódott a foglyok száma, és akkor a csajkát mosatlanul kaptuk, mert nem volt elég tartalék víz sem a szobában. Voltak ugyan előírások, de néhányan jóval felülmúlták az előírást. Ezek többnyire szadisták voltak.

Pálma testvér: És emberséges egy sem akadt köztük?

Hildegárd testvér: De igen, ezek csak arra vigyáztak, hogy meg ne büntessék őket. Az egyik örnő olyan jó volt hozzánk, hogy azt ki se mondhatom. Karácsony este bejött és hozott nekünk mindent, ami nála otthon található volt. Egy kis fazékban töltött káposztát, egy lábosban sült kolbászt, egy kis kalácsot és mindenkinek egy-egy szaloncukrot.

Pálma testvér: Vajon miért lett mégis börtönőr egy ilyen jó ember?

Hildegárd testvér: Erdélyi móc leány volt, s neki sokat számított, hogy állást kapott a börtönben. Aztán volt egy nagyon jó jehovista leány is. Szintén egyszerű falusi leány. Mária volt a neve. Az egész teste tele volt behagedt tbc-heggel. 48-at számoltunk meg rajta. Az egész szobának ő volt a lelke. Páratlanul kedves valaki volt. Jehovista léte egy cseppet se volt agresszív. Amikor imádkoztunk, mindig ő állt a kis ablaknál, hogy figyeljen, hol van most az őr. Ő ugyancsak rab volt. Velem rengeteget törődött. Mosott is rám.

Pálma testvér: Milyen is volt a karácsonyotok, nem sokkal szabadulás előtt?

Hildegárd testvér: [Fenyvesi] Mária Judit, [Dewald] Krisztin és [Dénes Anna] Szeréna is velünk voltak akkor. Mondanom sem kell, hogy a karácsony „karácsony” a börtönben is. Egész advent alatt készültünk rá. Az ortodoxoknak fölséges imáik vannak. Ezeket elmondtuk minden este. Mindenki köteles volt egy kis ajándékot is adni.

Kihúztuk, hogy ki, kinek adjon. De hát mit is tudsz adni? Egy semmiséget rongyba csavarva. De amit beletettél, azt nem rongy formájában kaptad meg, hanem egy édes kis terítőben. A fiatal leányok olyan leleményesek voltak, hogy varrtak rá köröskörül egy édes kis csipkét, a sarkába meg egy édes kis mintát. Hogy mi volt az ajándék? Például egy gomolyag haj. A haj nagy érték volt a börtönben. Reggel fésülködéskor senki se dobta el a kihullott hajszálakat. A falusi asszonyok azt ügyesen megfonták, és azzal a fonállal meg tudtak talpalni a harisnyádat. De honnét volt kötőtű? Hát kihúztad az ágy rugójából a drótot. Néha a csatorna is dróttal volt megkötve, azt aztán mindig elkommunizáltuk. Azokból a hajakból néha egész zoknit is tudtak kötni. És aki leleményes volt, még fehér csíkot is kötött bele. Mert voltak ősz hajú nénik is. Az ilyen zokni olyan tartós volt, hogy 2–3 évig is hordhattad, és nem szakadt el.

Pálma testvér: És mi volt még az ajándécsomagban?

Hildegárd testvér: Esetleg egy darabka szappan, az is nagy dolog volt a nyomorban. Az ünnepre énekeket próbáltunk. Sok fiatal volt, azoknak a hangjuk szép volt. A románoknak gyönyörű karácsonyi énekeik vannak, hihetetlen variációval. A szövegek valóságos dogmatikai szövegek. De tanultunk német és latin énekeket is.

Hadd mondjam el, hogy Szeréna testvérnek páratlan kezűgyessége van. Vattát keményített egy kevés szappannal, beletett egy szvetterből kihúzott szálát, ezzel be is festette a vattát, és a rózsaszínű vattából szirmokat csinált, meg egy szép rózsabimbót. A szappant, kenyérbelet és vattát összedolgozta, abból mintázott egy jászlacskát. A jászol elé helyezte a kinyílt rózsabimbót, és kis Jézust is tett a jászlacskába. Volt olyan étel, amit senki se evett meg, olyan utálatos volt, ő azonban mindig kivette a maga adagját, leszedte a zsírját, így gyűjtött faggyút. Ebből vastag gyertyát csinált. Mi éppen akkor lent laktunk egy afféle duplaágyas alkotmányban: Krisztin, Judit és én. Mondtuk tehát, hogy itt lesz a karácsony, a mi ágyunkon. Szeréna még egy édes kicsi karácsonyfát is fabrikált. Szóval együtt volt minden: a kis Jézus, a rózsabimbó, a karácsonyfa, meg a hatalmas gyertya. De nehogy azt gondold, hogy volt gyufánk. Ha azonban veszel egy szemecske hipermangánt és beleteszed egy kis gézbe, az meg tud gyulladni. Mindezt már az előző generációtól tanultuk. Igazán bájos kép volt, előtte a kis ajándékokkal. Mindehhez jött a karácsonyi beszéd. (...)

Pálma testvér: Mit éreztél Hildi, amikor megtudtad, hogy előbb szabadulsz?

Hildegárd testvér: Az első reakcióm egy rettenetes félelem volt. Félelem attól, hogyan tudok én abba az egészen más világba visszamenni? Mindattól, amitől már elszoktam. Nem is tudom, miért féltem annyira? De hiszen azt se tudtam, hogy kit találok és kit nem.

Dewald Krisztina Krisztin testvér szintén részt vett a Nunciatúrával való kapcsolattartásban: futárként járt Gyulafehérvárra, Temesvárra, Szatmárra, Nagyváradra, Marosvásárhelyre, Szamosújvárra. Akárcsak Hildegárd testvért, őt is 1951. április 23-án tartóztatták le Bukarestben. Tizenkét évet töltött börtönben.

„Hogy könnyebben viselhessük a tétlenséget, nyelveket kezdtünk tanulni és regényeket mesélni. Két zsidó leánytestvér, egyik angol, másik francia »órákat« tartott. Nem lévén sem papír, sem írószerszám, szappanba karcoltuk a szavakat. Ha ezt megtalálták »perkezikció« alkalmával, »karcserbe« kerültünk, ahol kenyéren és vízen tartottak 3–7 napig is, üres ágyon fekvve, hideg cementen, néha takaró nélkül, és főleg téli időben hajtották végre. Magam is átestem három ízben ezen egyéb kihágás miatt is.

Hildegardis nővér irodalmi előadásokat is tartott, egészségügyi előadásokban is részünk volt. Így próbáltuk az időt »agyonütni«, hasznosítani. Esti imát naponta végeztünk, felekezeti különbség nélkül mindenki részt vett.”

Dr. Szim Irén Lídia testvért 1954-ben Kolozsvárott érte utol a karhatalom.

„Augusztus 23-ra virradó éjszaka 0 h. 30'-kor kopogott az ajtónkon két szekuritátés rendőrrel egy állambiztonsági százados, hogy »személyazonossági iratainkat ellenőrizze.« Átkutatták a szobát. Eugéniának¹⁰ sikerült a zsebembe csúsztatnia az Oltáriszentséges burszát. Észrevétlenül vehettem magamhoz az Urat egy pohár víz segítségével.

¹⁰ Mihalovici Eugenia (Jeni) bukaresti orvosnő, a Társaság és a testvérek barátja, aki szülei bukaresti házának egy részét a testvérek rendelkezésére bocsátotta. Értelmiségiek és egyetemi hallgatók egy csoportjával, Patrik O'Hara nuncius és Cisar Alexandru érsek engedélyével megalapította a román Katolikus Orvosi Missziót (Medical Mission). Mivel formában és lelkiességben a Szociális Testvérek Társaságát akarta követni, elindításához az alapító a testvérek segítségét kérte. Lídia testvér letartóztatásakor Jeni Kolozsvárott tartózkodott.

Két katonautó állt a villa előtt és az állambiztonsági őrség. Az elsőben ült az őrnagy az autóvezető mellett. A hátsó ülésen fegyveres őr velünk. A másodikban az őrség. Már pirkadt a hajnal, amikor a Szent Mihály templom előtt haladtunk el. Megérkeztünk a kolozsvári *Securitate* börtönébe. Leszállunk, egy öreg börtönőr fekete szemüveggel visz a dohos és piszkos magánzárkába. Az őr suttogva mondja: betegségben segíték, csak szóljon... A toalett előcsarnokába kísér a jó börtönőr. Egy hosszú asztalon vécépapír csomók. Döbenten észleltem, hogy nagyrészt csupa feldarabolt Biblia lapok. Egyet kiemelek. Magamra maradva olvasom a kezemben lévő: »A fényt nem lehet börtönbe zárni, világossága előbb-utóbb kiárad.« Szememre visszakerült a fekete szemüveg...

A kihallgatásoknak, vallatásoknak nem volt módszere... Fizikai, tettleges bántódás nem ért, annál inkább pszichikaiak. Megfélemlítettek, hogy – ha nem vallok – kiket juttatok saját sorsomra. Ennek hatását már az első vizsgálati fogságom harmadik napján lemérhettem. Wolf százados azt kérdezte: tudom-e, hogy a tegnapi késő esti kihallgatás után mi történt velem éjszaka? Tükröt tartott elém. Hófehér lett a hajam... Néha a Securitate-főnök faggatott. Bízgatott is, hogy nyugodtan elmondhatok mindent a Medical Misszió fedő szervezetről is, mert Augustza testvér főnöknőm – aki oda helyezett – meghalt a börtönben, nem eshetik már bántódása. Éreztem, hogy hazudik.”

Dénes Anna Szeréna testvér tíz évet töltött börtönben az ország különböző helyein.

„A Társaság szétszórátásakor, 1949-ben, mivel állami elhelyezkedésre nem volt lehetőség, Augustza testvér egy orvos családnál helyezett el a gyermekek nevelésére. Ekkor kerültem kapcsolatba a Bolyai Egyetemen tanuló katolikus ifjúsággal, akik komolyan részt vettek a békepapi mozgalommal szembeni ellenállásban. Veress Judit testvér megbízásából, aki előljáró-helyettes volt, összekötő szolgálatot vállaltam az ún. titkos ordinárius felé. Az ordináriustól kaptam az intézkedéseket papjaink és a hívek tájékoztatására. Ezeket a rendelkezéseket kézzel másoltuk, és így jutottak tovább azoknak, akik hűségesek voltak Rómához, vagyis Márton Áron püspök úr elvi magatartásához. Az ellenállási magatartás annyira kiéleződött, hogy a hűséges hívek csak a Rómához hű papok szentmiséjén vettek részt. A plébános kitiltotta az ellenállásban lévő papokat a sekrestyéből és gyóntatószékből, azok pedig miséztek, ahol tudtak. A

gyóntatást pedig autóbuszmegállóknban, parkokban vagy a színház előcsarnokában végezték. Időről időre tájékoztatni kellett a híveket a szentmisék idejéről és helyéről, ebben a munkában óriási szerepet vállaltak a diákok, még a tábla sarkára is felírták az egyetemen, hogy hol és mikor vehetnek részt a hűséges papok szentmiséjén. Márton Áron püspök úr szellemében a testvérek magatartása biztos jelként szolgált a hívek eligazítására. Ez idő alatt már egyes testvérek börtönben voltak. Kiépült a kapcsolat az ellenállásban lévő papsággal: Pál József bonchidai, Márton József sinfalvi plébános, Eröss Lajos kolozsvári káplán, Ferencz Benjámín szamosújvári pap, Gurzó Anaklét OFM, Csutak László Kolozsvár Szent Péter-i káplán, P. Godó Mihály Szamosújvár, Fuchs Gábor, Hajdu Gyula, Ambrus György, Dukát József, Simonfy Andor és Dénes Anna Szeréna szociális testvér, akiket mint az ellenállás mozgatóit, 1954. december 2-án egy időben tartóztattak le vallási izgatás, valamint tiltott iratok terjesztése vádjával. A mozgalmat államellenesnek minősítették, mert ellene volt a Gyulafehérváron működő törvénytelen egyházvezetésnek. Másfél évi vallatás után mindannyiunkat 1956. április 17-én Kolozsvárt, a Nagyvárad Katonai Törvényszék ítélte el. (...) 1964-ben szabadultam a fogságból, és visszajöttem Kolozsvárra. Templomi szolgálatot vállaltam, s itt adva volt az ifjúsággal való foglalkozás. Innen nőtt ki a társaságunk utánpótlása is. Az egyetemi ifjúságot bevontam a karitatív-szociális munkába. Tudtam, hogy érdemes az ifjúsággal foglalkozni, mert ők viszik tovább a »lángot«.

Ikrich Erzsébet Augusztá, a Romániai Kerület alapítójának történetét a Szim Irén Lídia testvér által írt életrajz alapján idézzük fel: ebből közlünk terjedelmesebb részleteket.¹¹ Szabadságát három alkalommal, 1950-ben, 1952-ben és 1955-ben veszítette el, derűjét, életbizalmát azonban nem sikerült megtörni.

„Őt nem lehet »leírni«, még saját írásaiból sem. Még kevésbé fényképben, klisében kifejezni. Legfeljebb néhány vonallal, színnel megsejtetni egyéniségének legmélyebb valóságát, mint a portréfestők teszik, akik nem külső hasonlóságra törekszenek, hanem a belső lényeg kifejezésére. (...)

¹¹ Szim Irén Lídia: *Augusztá testvér életrajza*, i. m.

Édesapja Ikrich Arnold, főszolgabíró volt Erdélyben. Édesanyja Elekes Jozefa, korán özvegységre jutott, és gondok között nevelte két gyermekét, Arnoldot és Erzsikét. A családban a kor keresztény, liberális szelleme uralkodott. Erzsike tanítóképzőt végzett Veszprémben az angolkisasszonyoknál, azután középiskolai tanárképzőt Budapesten. Oklevele 1911-ből nyelv- és történelemtudományi tárgyak magyar nyelvű tanítására képesíti. (...)

Pedagógiai működését Magyarigenben kezdi, majd Nagyváradon folytatja. Szellemi szomjúsága soha ki nem elégül, élete végéig szenvedélyesen tanul. Előkelőséget csak egyet ismer: a lélekét és a szellemét.

Nagyváradon részt vesz egy szociális munkára ébresztő lelkigyakorlaton. A Hívás hivatására ébreszti. Felvételét kéri a Szociális Missziótársulatba. (...) Egész életét hivatása elragadtatásában éli. Nem felhőben járó életérzéssel, hanem a realitásokkal való kemény szembenézés sokszor gyötrelmes valóságában. Mint a Szociális Missziótársulat, majd a Szociális Testvérek Társaságának tagja, rövidesen az erdélyi letelepedés alapítója és vezetője, bontakoztatja ki a Társaság szellemét és munkáját. Rendkívül megnyerő lény, szeretete már a kezdet kezdetén hűséges munkatársi gárdát kovácsolt össze. Az ifjúságból néhányan felvételt kértek Temesváron. Ő maga is olyan fiatal, fiatal a légkör is, amelyet a lelki élet megújításában, a szociális munka megszervezésében, a népi értékek mentésében, a körülötte kialakuló hivatásközösségben és sok más önkéntes munkatárs között megteremt. [...]

A feloszlatakor nem sírja vissza az »Üvegpalotát« (a kolozsvári központi házat nevezték így a testvérek), a szervezett szociális munkát. Szegénység és szétszórtság nem akadályozza meg anyai szívét, hogy minden gyermekének gondját magára vegye. Amerre jár, rendeződnek a sekrestyék, megújulnak az oltárok, szépül minden a liturgia körül. Fiatal papoknak siet segítségére könyvekkel, mindig élenjáró figyelemmel él együtt a megújuló egyházzal. [...]

Az erdélyi magyar társadalom egy kivételes lelkületű szellemi nagyságának koporsójánál mondja – alig egy évvel saját halála előtt: »Megadatott nekem, hogy mindig nagy emberek közelében élhettem. Kezdetől eddig a koporsóig.« Székesfehérváron a

püspöki palotában otthon érzi magát. A Nagy Püspök¹² nem egyszer elbeszélget vele. 1916-ban ő húzza ujjára a fogadalmi gyűrűt. Schütz Antal csendesen jegyzi meg egy alkalommal róla: »Maguk között egy szent nevelődik.« Zsoltárfordításának első kiadását így dedikálja Sík Sándor: »Augusztá testvérnek, lelkem testvérének.« Bánát, Erdély, Bihar és Szatmár püspökei, papjai nem tudnak ellenállni hivatása extázisának. [...] A nagyokhoz való közelségének titka saját nagysága. Ez a nagyság azonban nem zárja be a nagyok világába. Ki tudná leírni a »kicsikkel« való változatos és nagyon személyes kapcsolatait, amelyekben a szó teljes értelmében mindenkinek mindene. Senki sem túl kicsiny ahhoz, hogy ne tudja megtalálni a legteljesebb belső egységet vele. [...] Egyik testvér egyszer azt kérdi tőle: hogy lehet, hogy mindenki, ha vele van, úgy érzi, őt szereti a legjobban? Feleletében benne van a »kicsikkel« való közösség titka: »Úgy, hogy mindeniket a legjobban szeretem.«

Közösségalkotó erejének élettől áthatott titka az a sugárzás, meleg személyes érdeklődés, amely a vele való találkozást az első perctől ünneppé avatja. Ez a kapcsolat érzelmekben gazdag, mégsem köt magához. Szabad növekedéshez, kibontakozáshoz kínál talajt. Boldog, ha azok, akiket szeret, egymást szeretik. Ujjongó öröme a testvérek közötti igaz barátság. Ez a Társaság jövőjének kötőereje – mondja. [...]

Közismert, és a mindennapi gondolkodás számára néha aggasztó közlékenységének alapja a szeretet. Akit szeretünk, azzal megosztjuk örömeinket, gondjainkat. Kit nem szeretett, kivel nem volt közlékeny? Az aggodalmakra egyszerűen felelt: »Bizalom nélkül nem lehet nevelni, felelősséget átadni, közösséget alkotni.« Sorozatos csalódásai nem változtatták meg alapmagatartását, a bizalmat. Mégis azon ritka személyiségek közé tartozott, akik érzik, hogy vannak dolgok, amelyeket nem szabad kimondani, vagy leírni. A lélek megnyilatkozása szent volt előtte. Csak annyira lépett be a másik magányába, titkába, amennyire az hívta. Soha nem kérdezett, soha vissza nem tért. Mély megrendüléssel fogadta a lélek megnyilatkozásait. De menekült az úgynevezett »lelki problémáktól«, életidegen, mesterséges önanalízisek, érzékenységek bonyodalmaiktól. [...]

¹² Prohászka Ottokárról van szó (a Szerk.).

Ahogy emberi kapcsolataiban nagy barátait élete »állócsillagainak« nevezi, úgy lelki, szellemi igényeinek is megvan az őstalaja. A Szentírás, az egyház története, a liturgia személyes istenkapcsolata, a szerzetesi eszmény szentbenedeki stílusa, amelyet a salzburgi apátságban való tartózkodásából egész életére kihatóan hoz magával. Lelki életének mestere kezdettől végig Romano Guardini, de emellett nyugtalanul keres; lelke mindig nyitott a megújulásra, befogad, asszimilál, és átad. Tudásvágya soha nem elégül ki. Szerelmese a történelemnek, az irodalomnak, a szépnek. Nagy érdeklődéssel, reménnyel figyeli a II. vatikáni zsinat megnyilatkozásait, és élete utolsó éveiben lelkesen mondja a *Holland Katekizmus*ról: »boldog vagyok, hogy halálom előtt még így olvashattam hitemről.« Az *aggiornamento* szellemét tartja ébren maga körül, árasztja mindenkire, aki a közelébe kerül. (...) Látja kibontakozni mindazt, amire életét, hivatását feltette. A liturgia élővé válását a nemzeti nyelvben, Isten népének gyülekezetében; az ökumenizmust, amelyre mindig törekedett. Bátran hív meg a testvérközösségbe neves más vallású előadókat, hogy a Társaság tagjainak állandó továbbképzéséről gondoskodják. Nagy Géza, Benedek Marcell, Benedek István professzorok nem egy előadást tartanak a testvérek számára. Reményik Sándor gyakori vendége a testvérotthonnak. (...)

Boldogan szemléli a világegyházban a nagy kiengesztelődési folyamatot, de alaposan tájékozódik, mielőtt lélekben csatlakozik a megújulás áramlataihoz. A taizéi ökumenikus szerzetesközösség Roger Schütz evangélikus alapítóval még az ő álmait is meghaladja, de amikor eligazítást kap az öt kontinens fiataljait megmozgató célkitűzésekről, meghatódva mondja: »A Lélek ott fúj, ahol akar...«

Minden halálban van valami titokzatosság. Az ő halála¹³ misztikus halál. Lázás évek előzték meg, telve belső sürgetéssel. Az élet ritmusa felgyorsult, határozott tevékenységre, az örökség átadására irányult: együtt imádkozni az egyházzal a napi zsolozsmát, szolgálni a liturgikus megújulást, egymás terhét viselő szeretettel vigyázni a közösség életére. Legfőképpen nem mulasztani el az *aggiornamento* történelmi pillanatát. Korszerűsített szabályzatban biztosítani az elkötelezett, életkeretek nélküli lényezet, a

¹³ 1973. május 8-án.

Társaság karizmájának megélését. Ez a legfőbb, talán már egyetlen gondja. »Ezzel kelek, ezzel fekszem, ezzel élek« – és ezzel halt meg.

Temetéséig, május 12-ig – ez a Társaság ötvenéves jubileumának napja – Márton Áron püspök intézkedése folytán a Szent Mihály templom keresztkápolnájában, zárt koporsóban pihen a teste. Négy napon keresztül tele a kápolna: ünnep van. Koporsójánál szentmisét mutat be az »álmok földjének«, Salamásnak a plébánosa, és jönnek rendre kedves »fiai«, barátai.

Az ő története a Társaság története.”

Augusztia testvér holtában is *veszélyes* ember volt. Ezt bizonyítja a Vallásügyi Osztály akkori elnökének, Sorin igazgatónak a telefonhívása, amelyben aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy Márton Áron püspök úr részt szándékozik venni *egy ilyen temetésen*. Végül, az Osztály telefonüzenete után Áron püspök nem ment el a temetésre, búcsúbeszédét azonban elküldte a testvéreknek azzal a meghagyással, hogy csak a testvérek szűk körében olvassák fel.

A Lélek ott fúj, ahol akar: Isten ott támaszt hivatásokat, ahol akar

A „szabadon” élő testvérek megfigyelések, kihallgatások, házkutatások félelmei között igyekeztek az elhivatottság útját járni, lépten-nyomon tanúságot kellett tenniük hitükről. Életük a kisémmizett, megvetett emberekkel való sorsközösség és állandó kockázatvállalás jegyében zajlott.

A nehézségek ellenére, a Társaság próbált Krisztus szellemében élni és cselekedni. Kockázatok árán ugyan, de élete törvényes keretek nélkül is folytatódott. A szétszórás éveiben a Társaság tizenhat új taggal gyarapodott.

A szétszórta élő testvérek sajátos módon, életkörülményeiknek megfelelően próbálták megélni a Társaság karizmáját. A „tanyai” testvérek, *Fialkiewitz Mária Rút*, *Gyurcsik Teréz Felicitász* és *Albert Erzsébet Zsuzsa* évtizedeken át élték együtt Kolozsvárott közösségi életüket. A szétszórás éveiről így emlékeznek:

„1949-ben kint laktunk a szamosi nagygátnál, az úgynevezett *Tanyán*, ahogy Augusztia testvér nevezett bennünket. Itt igen mozgalmas életünk volt. Mindennap bejártunk a főtéri Szent Mihály templomba misére, autóbuszon, néha gyalog is.

Semmiféle biztos jövedelmünk nem volt, de voltak állataink, apró jószágunk, gyümölcsösünk. Volt úgy is, hogy az autóbuszon tojással fizettünk, mert pénzünk nem volt. Több mint 100 gyermek járt hozzánk hittanórára, ezeket előzőleg megkerestük. A gyermekek révén kapcsolatba kerültünk a szülőkkel is. Betegeket látogattunk, gondoskodtunk utolsó útjukról. Jó barátságok maradtak meg ebből az időből a mai napig.

Sok vendégünk és látogatónk volt. Testvéreink családtagjai itt kapcsolódtak hozzánk igazán. Alkalmas volt a házunk – kint a Szamos partján – testvéri összejövetelek megtartására. Különösen a békepapi mozgalmi ellenálláskor itt őriztük az Eukarisztiát egyetlen szobánkban, itt volt sokszor a vidékről bejött papok szentmiséje. Augusztá testvért egyszer tőlünk vitték el a Duna-csatornához, és egy ilyen fogsága után is kint pihent hosszasan a tanyán. Ide jártak [Walter] Ilona és [Murányi] Teréz testvérek, mint egyetemi hallgatók. Itt halt meg nálunk [Stróbl] Gerta testvérünk egy látogatáskor, innen temettük el és láttuk el rokonságát. Egy pünkösdhétfőjén az állambiztonság emberei házkutatást végeztek nálunk, lefoglalták és elvitték Társaságunk eddig hozzánk menekített könyvtárát, értékes könyveinket mind elvitték.

1951-től egy helybéli kötöttáru-szövetkezetbe mind a hárman bedolgoztunk, később a szövetkezetben dolgoztunk, ahol megszereztük a nyugdíjat. Ez a munkahely rendes megélhetést biztosított nekünk, amellet étkezdéknek állatokat tartottunk. Jövedelméből megnagyobbíthattuk a házat, így lett két szobánk és csukott folyosónk. Gyönyörű volt a nagy kertünk, rengeteg virággal. Így tartott ez az élet 1974-ig, amikor a helyet hídépítésre államosították. Ekkor kerültünk be a belvárosba, a Barta Miklós [ma: Emil Isac utca] utca 6 szám alá. Itt továbbra is mozgalmas volt az életünk. Különösen sok beteget fogadtunk be, akik a klinikára jöttek. Itt feküdt betegen és halt meg [Pataki] Alexia, [Kordélyos] Emília testvér, [Székely Anna] Evodia testvért innen vitték a klinikára, ahol meghalt. Ide jöttek rokonai, barátai. Itt volt minden elhalt testvér temetése után a rokonság és testvérek agapéja. Házunk mindig tárva volt, pénzt soha sem kértünk senkitől, de mindig hálások voltak az emberek.

Külön szegényünk mindig volt, évekig jártunk hozzájuk, mostunk rájuk, gondoskodtunk róluk... A teológusokat mindig segítettük. Templomi padtársaknak évekig könyveket kölcsönöztünk. Valahányszor templomi énekkarok jöttek és el kellett

szállásolni őket, nálunk mindig voltak. Úgyszintén évente a felvételi vizsgák előtt mindig voltak nálunk felvételiző lányok...”

Czibalmos Mária Lea testvér 1949 szeptemberétől a marosvásárhelyi 4-es számú Leánylíceum bentlakásában kapott raktárnoki állást, azonban mint intéző dolgozott 1961-ig, amikor a bentlakás étkezdéjét összevonták a Bolyai Farkas Líceum étkezdéjével. Ekkor Lea testvért kinevezték az étkezde könyvelőjének.

„A szétszórátás után a békepapi mozgalom miatt nehezen jutottunk szentmiséhez. Amikor lehetett, a legközelebbi megbízható plébániára mentünk vasár- és ünnepnapokon. Így Nyárádtőre, Nagyernyébe, Régenbe. Néha betévedt egy-egy ferences atya, vagy ismerős főtisztelendő úr, s akkor nálunk a lakásban volt a szentmise. Amikor előre tudtuk, hogy lesz szentmise, akkor értesítettük az ismerősöket. Néha 15–20-an is voltunk, nem minden szorongás nélkül. Volt úgy, hogy a hajnali órákban volt a szentmise. Egy ilyen hajnali szentmise után tartóztatták le Ambrus György ft. urat, aki a börtönben éhen halt. (Ezt később Anaklét atyától tudtuk meg). Könnyebb volt a helyzetünk, miután Sass Antal főesperes urat Udvarhelyről a vásárhelyi minorita templomba irányították. A munkahelyi beosztás szerint éltük a közösségi életet, és minden lehetőséget felhasználtunk arra, hogy tartsuk a testvérekkel a kapcsolatot, s főleg a központtal. Lehetőség szerint két–három havonként átmentünk Kolozsvárra, ha néhány órára is, hogy híreket kapjunk a testvérekről. (Nem mindnyájan, csak egy-egy.)”

Szolgálati évei alatt az állambiztonságiak több ízben próbálták beszervezni „munkatársnak”.

„Azt mondták, hogy igazán nem kívánnak tőlem nagy dolgokat, például tudjam meg X, Y ferences nővér világi nevét, vagy kiküldenek az állomásra, hogy figyeljek meg valakit stb. Kereken megmondtam: se kicsi, se nagy megbízatást nem vállalok. Ilyet mondtam nekik: ha valakitől kérdezni kell valamit, én csak így tudom: »Én a securitate megbízásából jöttem, ezt, és ezt szeretnék tudni.« Mintha a darázs csípte volna meg, mind az öten felugrottak a székről, mondván, hogy gondolok ilyent, ez titkos megbízatás!

Attól fogva nem zavartak, de éreztem, hogy szemük rajtam van, különösen, miután Márton püspök úr kiszabadult a börtönből. Minden hétköznapra eső ünnepen ellenőriztek mind a párttól, mind a szakszervezettől. Tudniillik valaki azt a feljelentést

tette, hogy munkaidőben szentmisére megyek. Képesek voltak nemcsak telefonon, hanem személyesen is eljönni munkahelyemre. Sokszor vasárnapra is beosztottak telefonszolgálatra, még más iskolába is, hogy megakadályozzanak a szentmise hallgatásában. Nem tudták, hogy korán is van szentmise, még hétköznapi is reggel 6-kor részt vehettem a szentmisén.”¹⁴

1966-ban a Népművészeti Iskolában vállalt intézői állást és párhuzamosan ellátta a pénztárosi, valamint a könyvtárosi teendőket is, ahonnan 1968 októberétől nyugdíjazását kérte. Mint nyugdíjas besegített az egyházközség irodai munkájában, szükség szerint kiegészítette a püspökségen dolgozó testvéreket, később éveken át helytállt idős és beteg testvérei gondozásában.

„Váradra érkezésemkor – írja *Ormai Ilona Heléna* testvér beszámolójában – virágzó, komoly lelkiélettel élő szociális munkát végző kültag csoport működött, melyet a felejthetetlen – a jó Istent és Társaságunkat nagyon szerető kültag testvérünk – Scholz Klára szervezett, és állandóan új tagokkal gazdagított. A gyűléseket havonta egyszer, tágas nagy szobánkban tartottuk, amelyek előkészítése, levezetése, társulati előadások tartása Klára és az én feladatom volt. A kültag csoport lelki vezetője Dr. Bogdánffy Szilárd teológiai tanár volt, szentéletű tudós, aki 1952. nyaráig vezette, irányította lelkiéletét. 1952-ben koholt vádak alapján szabadságát veszítette, elítélték, s vele együtt áldott emlékü nagyon szeretett és tisztelt Dr. Scheffler János szatmár-nagyvárad megyéspüspök urunkat is. Hosszú évek gyötrelmes szenvedései után a börtönben haltak meg.

Hitoktatásom két állami 7 osztályos koedukációs iskolában folyt, heti 14 órában, elsőáldozásra és bérmlásra való külön előkészítéssel. Ebben az időben rendeztük meg a város sok iskolájának bevonásával a *Nagykarácsony éccakáját* a városi Szigligeti Színházban, ahol közel ezer gyermek bemutatta a karácsonyi ünnepkör erdélyi és bihari népszokásait. Előadás közben felcsendültek Bartók, Kodály, Bárdos, Halmos szépséges kórusai középiskolásaink ajkán. E nagyszabású rendezvény reménye és eredménye, hogy

¹⁴ *Czimbalmos Lea testvér kézírata nyomán.*

a jelenlevők és az ünnepre készülők egy csodálatos éjszakára gondoltak, amelyen a Titkosértelmű Rózsa kivirágzott.

Az iskolák államosítása után megszüntették az iskolai hitoktatást, csak a templomban engedélyezték. A Székesegyház egyik nagy sekrestyéjében folytattam, minden nap délelőtt és délután 2–2 óránk volt, a gyermekek iskolai programjától függően. 153 gyermeket tartottam nyilván. Hittanvizsgák után *Te Deum*, másnap *Veni Sancté*val kezdtük a ministráns tanfolyamot éveken keresztül, akkor még latin nyelven. A jó Isten irgalma két papi hivatást is választott gyermekeim közül.

Az Úristen irgalmas kegyelméből 1949 pünkösdjén örökfogadalmat tehettem, Kérőfürdön egy hónapi lelkigyakorlatos előkészülettel. Áldott legyen az Úristen, hogy Társaságunk – nagyon szeretett lelki családom – a második világháború utáni nehéz években ezt az áldozatot, az egy hónapos kikapcsolódást megtette, hivatásunk, Istenbe kapcsoltságunk, hűségünk mélyítésére. Hála érte.

1949 augusztusában megjelent a lesújtó 810/1949-es számú kultuszminiszteri rendelet a szerzetesrendek feloszlatásáról. Megkezdődött drága testvéreink kálváriája... Lakásunkban maradtam, [Neagru] Aloizia testvérral civil ruhába öltöztünk, folytathattam munkámat, de állandó megfigyelés alatt voltunk. Az árvaházakat is államosították, egyesítették és Belényesre, az ottani kilakoltatott görög katolikus asszumpcionista nővérek zárdájába helyezték. Aloizia testvért mint raktárnokot alkalmazták, ő vállalta, csakhogy szeretett árváival maradhasson, így Belényesre távozott.

1952-ben megtiltották, hogy nők hitoktassanak. Nagyon fájó szívvel átadtam a gyermekeket dr. Hanzély Lajos püspöki titkárnak, akit két év után kiutasítottak az országból, lévén 1940 előtt magyar állampolgár.

Állás, megélhetés után kellett nézmem. Az egészségügynél helyezkedtem el, a gyermekpoliklinikán, ahol zöldkeresztes védőnői beosztást kaptam. Az egyházközségi nővéreket és hitoktatókat képző két éves iskolában, kedves Augusztia testvér, aki az iskola igazgatója volt, előrelátóan 1933–35-ben az egészségügyi kiképzést is biztosította, s ennek a bizonyítványnak alapján alkalmaztak. Védőnői munkámban egy évig dolgoztam.

A feloszlatás után Váradra hazajött testvérek közül mindenki állást vállalt. Látogatásokkal tartottuk a kapcsolatot, és ápoltuk a családi szellemet. Itt Váradon közös összejöveteleket ritkán tartottunk, egyénileg kerestük föl egymást. Éveken át

megfigyelés alatt voltunk, házkutatás volt nálunk, éjszakai kihallgatás a szekuritátén, jelentgetések stb. miatt.

Kimondhatatlan fájdalomunk volt kedves Augusztia testvér és a többi drága testvérünk elítélése, szabadságvesztése. Értük való sok imánk mélyítette az Úrral való kapcsolatunkat, irgalmas jóságában reménykedve, hogy drágáinkkal van, és hazasegíti őket. Megőrizte, hazahozta. Áldott legyen a Fölséges Úristen!

1963 nyarán, hivatalos áthelyezéssel [Oravec] Dóra testvér a nagyváradi Székesegyház kántori állását vette át, Bélteky Ferenc vikárius, székesegyházi plébános úr jóvoltából. A kántori teendők mellett a püspökség irodájában is dolgozott, mint gépíró és később pénztáros, napi négy-öt órát. Dóra testvér Pankotáról jött át Váradra, ahol tizennégy évig mint magyar–német kántor, hitoktató és egyházközségi nővér működött. Néhány évig [Ormai] Annamária testvérral együtt dolgozott ott.

Boldog lelki örömmel figyeltük és hallgattuk a rádión keresztül, valamint a már bevezetett és magyar nyelven végzett esti szentmiséken a vikárius úr híradásait a zsinat menetéről. Ő rajongója volt a zsinatnak s lehetőleg azonnali végrehajtója rendelkezéseinek az egész egyházmegyében.

A liturgikus egyháziasság szellemében, a Szentlélek Úristenhez való állandó könyörgéssel, egyénileg (a testvérek, kültagjaink, munkatársaink) és közösségileg templomainkban is a zsinat rendelkezéseinek, dekrétumainak örömteljes átélésében és terjesztésében éltünk. Sajnos, lassan értették meg híveink, még papjaink is a zsinat dokumentumainak fontosságát, gazdagságát, időszerűségét és szükségességét.”

A testvérek tovább folytatták a közösségi életet Temesváron és Aradon is az illegalitás idején. Erejük és idejük nagy részét fölemésztette ugyan a kenyérkereset – volt olyan testvér, aki igen nyomorúságos körülmények között volt kénytelen élni, de megtalálta azt, aki még nála is szegényebb, és segítségére sietett –, mégis féltő gonddal ápolták a kapcsolatokat egymással, és igyekeztek megosztani a Kolozsvárról vagy másunnan érkező lelki-szellemi táplálékot. Azok is, akiknek nem sikerült egyházi

munkakörben elhelyezkedniük, plébániai önkéntes munkájuk által próbálták továbbadni a lelkeséget – a jelenlétükkel, ha másként nem lehetett.¹⁵

A kezdetben átmeneti állapotnak tekintett totalitarizmus és szétszórás tehát több szempontból is kényszerpályára sodorta a testvéreket: megszűntek a szerzetesi élet addigi keretei – ezek helyett kellett újakat találni, hogy a lényeg, hivatás ne sérüljön –, a közösség tagjainak megélhetés után kellett nézniük – nem mindig képzettségüknek, vágyaiknak és a közösség karizmájának megfelelően. Úgy tűnt, hogy sokuk életpályája kettétört, a látszólagos értelmetlenség azonban nem tudta megszegni a testvérek életbizalmát, és nem csorbította a hivatáshoz, a karizmához való hűségüket sem. Többen karitatív munkatéren vagy az egészségügyben helyezkedtek el, így szolgálva az életet. Mások anyagi felelősséggel járó beosztásba kerültek: ott, ahol alapos, megbízható és becsületes munkaerőre volt szükség, a munkahelyi főnökök szívesen alkalmaztak szerzeteseket, és ez a tény már önmagában jellé tette őket; voltak továbbá néhányan, akik pedagógusként végezték a jelenlét szolgálatát. Hűségük kisugárzott: bár nem tehettek nyíltan tanúságot hivatásukról, elkötelezettségük fiatalokat vonzott a közösségbe.

Murányi Teréz testvér:

„Második egyetemi évem elején, 1971-ben ismertem meg a szociális testvéreket. [Péter] Marcella testvér hívott először a közösségbe, hogy Augusztia testvért megismerjem. A második találkozásra már Ilikét¹⁶ is magammal vittem. Ettől kezdve életünk fokozatosan összeforrt a testvérek életével... Augusztia testvér tudatosan megismertette velünk a közösséget. Beszélt nekünk a Missziótársulatról... a kezdeti nehézségekről, a Társaság fejlődéséről, a működési engedély megvonásáról, a szétszórtságban folytatott életről, a Társaság karizmájáról és célkitűzéseiről, mindenről nyíltan és kendőzetlenül. Egyénisége magával ragadott, szívesen hallgattam tanításait. Egyre mélyült a bizalmam feléje. Közben Ilikével beleépültünk a kolozsvári katolikus ifjúsági közösségbe, aktív részt vállaltunk ennek vezetésében és a fiatalok

¹⁵ Lásd: Klein Brigitta: *A temesvári ház története a feloszlatástól napjainkig*, kézirat; Roşianu Elena: *Aradi házunk története*, kézirat.

¹⁶ A későbbi Walter Ilona testvérrel.

összetartásában. Komoly lelki tanítást és vezetést kaptunk Czirják Árpád ft. úrtól. Így ébredt fel bennem újra a vágy a szerzetesi életre. Most már legelőször Augustza testvérhez mentem, és 1973. április 27-én feltártam neki lelkem rejtett vágyait. Akkor még nem sejtettem, hogy ez volt életünk utolsó beszélgetése. Ma már szent örökségként őrzöm hozzám intézett utolsó szavait: »Ha úgy gondolod, hogy a Társaság az, aki neked ebben segíthet, akkor mi örömmel fogadunk.«

Kolozsvárott, 1977. május 28-án tettem le első fogadalmamat. Akkor már Brassóban dolgoztam. Hivatásos életemről, fogadalmamról hosszú ideig senkinek sem beszélhettem. Ezért brassói működésemet magánszemélyként végeztem. Döntő szerepem volt a katolikus ifjúsági csoport megalapításában és működésében, az ifjúsági hitélet fellendítésében, havi, nagycsütörtöki és Krisztus Király napi szentségimádások bevezetésében, a zsolozsma megszerettetésében. Elsőáldozási és egyházközségi ünnepeket segítettem levezetni, külön foglalkoztam hitoktatásról elmaradt gyermekekkel és fiatalokkal – így elsőáldozásra, bérnálásra, felnőtt-keresztelésre és házasságkötésre készítettem elő. Közben magam is rendszeresen részt vettem előbb Brassóban, majd többször hetente Sepsiszentgyörgyre utazva, a felnőtteknek tartott hittanórákon, Biblia-magyarzatokon, illetve a titokban beindult teológiai kurzuson... Mindig közel álltak hozzám az idősek, a betegek. Mély lelki kapcsolat alakult ki Brassóban [Bodor] Anikó testvérral. Éveken át rendszeresen látogattam a brassói öregotthon lakóit, majd sorban lakásukon gondoztam és eltemettem három olyan idős nőt és egy férfit, akiknek senkijük sem volt...”

Walter Ilona testvér:

„Így kezdődtek és lettek heti-kétheti sűrűségűvé látogatásaink a testvéreknél. Jó volt időről-időre hallani érdekes felolvasásaikat (Pius Parsch, Boros László és mások írásaiból), miközben szorgalmasan hímeztünk kis kereszteteket kehely-kendőkre, kéztörlőkre és csemegéztünk különféle finom aprósüteményekből. Sok év múlva értettem meg, miért volt fontos odalátogatásainknak nevet is adni: »kétszemélyes oltáregylet«. A minket oly sok szeretettel fogadó testvérek a megmondói, mennyi rettegést éltek át miattunk...

Tavasza meglepetés várt ránk. Egy vasárnapra meghívást kaptunk az addig annyi titokzatossággal emlegetett »Tanyára«. Talán Marcella testvér, a »kerítő«, volt a kísérőnk. A Grigorescu úti végállomástól még gyalogolnunk kellett, hogy eljuthassunk a számunkra aztán fogalommal lett, mesebeli kis házba. A Szentegyház lakói¹⁷ ott vártak már ránk. A tanyaikat nem volt nehéz azonnal szívünkbe zárnunk, így újból otthon voltunk. Az uzsonnára terített asztalon a két vendég terítékét nefelejcs díszítette.

’73 februárjában már »hivatalosan« kértem felvételemet a Társaságba. Ekkor egészen gyakori vendég lettem a Tanyán. Ott tanultam, segítettem, szívtam magamba az »életet«... Így lehettem jelen kedves Augusztia testvér utolsó tanyai ebédjén is. Néhány nap múlva súlyos betegségéről, aztán pedig haláláról kaptunk hírt. Megrendülve vettük Aranka testvértől számunkra küldött utolsó üzenetét: »Érdemes!« – és emlékeztetőül egy-egy szentképet. Rajta – szintén Augusztia testvér akarata szerint – Sík Sándor *Ojtovány* című verse állott.

Az akkor beindított szerzetesi képzésemet Augusztia testvér hirtelen halála megszakította, de csak egy időre, mert a Tanya által nyújtott mesebeli kedves otthon és közösség, [Schiff] Aranka testvér Regula-magyarázatai, [Dénes Anna] Szeréna testvér apostoli élet-példája, és mindezek koronájaként a magyarországi fiatal testvérekkel való ismeretség és kölcsönös látogatások révén minden jóban részünk lehetett, amiben a külső körülmények szorításai közepette lehető volt. Törekvéseimben, vágyaimban nem voltam egyedül: [Murányi] Terézzel, [Biró] Máriával, majd később [Fogarasi] Editkével egymásra találtunk a barátságon túl a közös hivatásban is.”

„Ideális család volt az eszményképem – csak az élettárs alakja hiányzott mindig belőle. Ennyire Magadnak őriztél. Ez az élmény olyan mély volt, hogy senkinek sem tudtam szólni róla, de újra átélve mindig nagyobb lendületet adott és ad Feléd, Uram. Kisbetűs »igen«-emet papírra vettem. Barátnőimről nem tudtam, hogy a Te »testvéreid«. Csodáltam őket, szerettem volna olyan lenni, mint ők” – írja *Fogarasi Edit* testvér lelki beszámolójában, majd így folytatja:

¹⁷ A Szentegyház (ma Iuliu Maniu) utca 7. szám alatt élt a testvérek egyik csoportja, közöttük Augusztia testvér is.

„A karácsonyi pásztorjáték alkalmával gyermekeket öltöztetve jöttem rá, hogy nem fontos a sajátjaimat gondoznom, másokat és sokakat is dajkálhatok, különböző módon. Az első beteglátogatások alkalmával döböntem rá, hogy felajánlásaimat komolyan veszed, most tieidben, a szenvedőkben szolgálhatlak Téged”.

Hasonló módon kapcsolódott *Biró Mária* is a közösséghez: 1971-ben az Úrnak ajánlotta magát egészen, visszavonhatatlanul, a következő évben pedig megismerte a testvéreket, majd felvételét kérte a Társaságba. „Lassan kidomborodott lelkemben az odaadás, áldozatkészség vágya. Mottóm is a gyertya jelképéből született: fényt, meleget árasztani és áldozattá válni. *Fogadj el Uram, szereteted egészen eléggő áldozatául!*”